

Ivić, Milka

O nekojim opštim pitanjima modalnosti

In: *Otázky slovanské syntaxe. III, Sborník symposia "Modální výstavba výpovědi v slovanských jazycích"*, Brno 27.-30. září 1971. Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1973, pp. 277-279

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120869>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DISKUSE

O NEKOJIM OPŠTIM PITANJIMA MODALNOSTI

Povodom referata kol. M. Grepla:

Uz obligatornost i mogućnost deziderativnost takođe predstavlja jedan od osnovnih aspekata one modalnosti koja se fakultativno izražava. Deziderativnost bi pri tom trebalo interpretirati u vrlo širokom smislu. Osim slučajeva kada je u pitanju psihološka stimulacija na vršenje imenovane akcije (npr. *išla bih sutra kući*) trebalo bi da su obuhvaćeni i slučajevi koji se odnose na prisustvo fiziološkog nagona za vršenjem akcije (npr. *kija mi se*). Modifikaciona semantička komponenta koju je u principu moguće priključiti ovakvom osnovnom modalnom značenju tek očekuje svoje produbljenije teorijsko osvetljenje. Rečenica npr. kao *pila bih vode* u osnovi je deziderativnog karaktera, ali je ovde deziderativnost kombinovana s uslovnošću (značenje: „želja mi je da pijem vode, ako je moguće“). Pitanje je kako u daljoj analizi predstaviti ovu semantičku kompleksnost: da li uvesti posebne semantičke jedinice — modifikatore osnovnog modalnog značenja i, ako ih uvedemo, kako adekvatno metajezički odrediti njihovu semantičko-sintaksičku funkciju?

*

Povodom referata kol. R. Růžičke:

Povodom tačne opservacije referenta o semantičkom odnosu između dubinske imperativne strukture i glagola *narediti* podsetila bih na umesnost Apresjanove teorije o razvrstavanju glagola na bazične i derivirane (sekundarne) semantičke jedinice. Kad je potrebno dati informaciju o vremenu izdavanja naredbe o vršenju radnje imenovane glagolom u obliku imperativa uvodi se ili leksema *narediti* ili njena varijanta *kazati* (u pomenutom primeru: *ona prikazala || skazala: vymoј pol*). Varijantni odnos između ovih glakolskih leksema uspostavljen je ovde na osnovu toga što je, shodno Apresjanovoj teoriji, „narediti“ sekundarna, složena semantička tvorevina u kojoj imamo „kazati“ sa dodatnom stimulativnom semantičkom komponentom. Pošto je imperativna struktura takođe obavezno konstituisana na bazi (dubinske) stimulativne značenjske komponente, na površinskom sloju jezika moguće je iskoristiti alternativni odnos *kazati / narediti* u ekspresivne svrhe: *kazati* je emfatički nemarkirana jedinica, dok je *narediti* emfatički markirana (naglašava fakat podsticanja na akciju). Ostaje kao otvoreno teorijsko pitanje: kako metajezički najadekvatnije opisati funkciju leksičko-semantičke varijacije koja se iskorišćava ovde u emfatičke svrhe i kakav joj status odrediti u odnosu na osnovnu kategoriju modalnosti.

*

Povodom referata kol. R. Zimeka:

Nije potrebno posebno dokazivati umesnost generativnog pristupa jeziku. Ona je očevidna. Bez obzira šta smo sve nekada očekivali od generativne gramatike i šta danas o njoj mislimo, sigurno je jedno: u pitanju je ozbiljan naučni poduhvat čiji rezultati neće moći biti prenebregnuti u daljem razvoju lingvističke misli. Što se tiče samog metoda prikazivanja generativnog procesa, tu će svakako u budućnosti biti izvršene različite korekcije. Pojedini krupniji problemi tu danas stoje otvoreni. Nije npr. jasno da li je pri analizi izvesnih primera zaista potrebno razvijati u bazičnoj komponenti gramatike složene rečenične strukture s nekoliko leksički identifikovanih predikata ili bi bilo praktičnije odlučiti se za manji broj ekspliciranih predikatskih jedinica, s tim što će se na odgovarajuće mesto uvesti specijalni sintaksički „markeri“. Da li je npr. zaista zgodnije rečenicu *pila bih vode* izvoditi iz složene semantičko-sintaksičke strukture „ja želim da pijem vode, ako je to moguće“ ili bi bilo dovoljno uzeti kao sintaksičko-semantičku bazu rečenicu „pijem vode“ na koju se dodaju markeri deziderativnosti i uslovnosti?

*

Povodom referata prof. Iv. Lekova:

Izloženi inventar pojmova modalnosti svakako će se proširivati daljim istraživanjem. Ja bih odmah dodala da njime treba obuhvatiti, pored ostalog, i pojam koji bih ovde uslovno nazvala „impliciranom modalnošću“. Imam na umu slučajeve kao što je npr. srpskohrvatski imperfekat koji je pre svega oblik za obeležavanje prošlih radnji, ali je njegova specifičnost u tome da, pored vremenskog obeležja, donosi i informaciju o tome da o prošlim događajima govorno lice saopštava u svojstvu očevica. Time što se insistira na ličnom doživljaju stavljen je automatski naglasak na verodostojnost saopštenja koje se daje. Modalnost (tj. naglašena verodostojnost) je ovde zaista sekundarnog karaktera, implicirana osnovnim značenjem vremenskog glagolskog oblika. Ostaje da se teorijski podrobno razmotri i proceni ovakva pojava u odnosu na tipično modalne gramatičke kategorije.

*

Povodom referata kol. R. Mrázeka:

Na postavljeno pitanje o tome kako su se razvile postojeće semantičke nijanse u okviru srpskohrvatskog potencijala (kondicionala) nije jednostavno odgovoriti u prvom redu zbog toga što nam nedostaju odgovarajuće studije razvoja ovog oblika na terenu srpskohrvatskog jezika. Jedno mi se ipak čini očevidnim: morala je biti preživljena jedna takva razvojna faza u kojoj je potencijal (kondicional) imao kao jedino relevantno semantičko obeležje „antifaktualnost“ (po terminologiji H. Seilera). To znači da se on mogao upotrebiti veoma široko, upravo u svim slučajevima kada radnja imenovana predikatom nije bila stvarnost. Ovako širok princip upotrebe omogućio je njegovo prisustvo danas i u kontekstima lišenim prave modalnosti.

Povodom referata kol. R. Grzegorzycowe:

Interesantan je predloženi pristup utvrđivanja modalnosti s tačke gledišta uloge agensa. Meni se, međutim, čini da bi se modalni glagoli mogli adekvatnije i ekonomičnije definisati bez direktnog osvrta na ulogu agensa. Dovoljno je operisati sa pojmovima primarnih i sekundarnih semantičkih obeležja predikata. Glagoli obligatornog značenja npr. razvrstavali bi se na različite predikatske tipove prema tome da li u konkretnoj rečenici uz obligatornost (1) razvijaju naglašeno podstrekavanje na akciju (npr. *ti moraš da me poslušáš*) ili (2) ne razvijaju (npr. *ti mora da si umoran*). U slučaju (1) rečenica je po pravilu personalnog karaktera, dok u slučaju (2) predikat po pravilu ne kongruira sa subjektom, što rečenici daje automatski impersonalan karakter.